

ПРАВА ДИТИНИ ТА КОЛІЗІЙНІ НОРМИ МІЖНАРОДНИХ ДОГОВОРІВ УКРАЇНИ

В умовах глобалізаційних процесів, які проходять у світі, вивчення колізійних норм міжнародного приватного права набуває важливого значення. За їх допомогою врегульовуються питання пов'язані з правовими відносинами щодо правосуб'єктності дитини, її прав. Застосовуються найрізноманітніші колізійні прив'язки до норм, які пов'язані з визначенням громадянства та місця проживання дитини, усиновленням, опікою та піклуванням, зобов'язаннями щодо утримання, відповідальністю зобов'язаних осіб. При вирішенні питання застосування права тієї чи іншої держави щодо правовідносин з іноземним елементом суб'єктом яких є дитина, спочатку з'ясовують – чи укладений з цих питань між визначеними державами міжнародний договір та лише у разі відсутності такого, буде застосоване внутрішньодержавне законодавство. В Україні діє примат міжнародних договорів над національним законодавством.

Важливу роль у врегулювання правовідносин, суб'єктами яких є діти, у рамках СНД відіграє Конвенція про правову допомогу і правовідносини у цивільних, сімейних та кримінальних справах (далі – Конвенція СНД), яку ратифіковано із застереженнями Законом «Про ратифікацію Конвенції про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних та кримінальних справах» № 240/94-ВР від 10 листопада 1994 року. В цій Конвенції визначено коло правовідносин щодо дітей, і відповідно до них, колізійні прив'язки: встановлення і заперечення батьківства або материнства визначається за законодавством держави, громадянином якої дитина є за народженням (стаття 31); правовідносини батьків і дітей визначаються за законодавством держави, на території якої постійно проживають діти (стаття 32); по справах про стягнення аліментів з повнолітніх дітей застосовується законодавство держави, на території якої має місце проживання особа, що претендує на одержання аліментів (стаття 32); встановлення або скасування опіки і піклування провадиться за законодавством держави, громадянином якої є особа, у відношенні якої встановлюється або скасовується опіка або піклування (стаття 33); правовідносини між опікуном або піклувальником і особою, що знаходиться під опікою або піклуванням, регулюються законодавством держави, установа якої призначила опікуна або піклувальника (стаття 33); обов'язок прийняти опікунство або піклування встановлюється законодавством держави, громадянином якої є особа, призначувана опікуном або піклувальником; опікуном або піклувальником особи, яка є громадянином однієї Договірної Сторони, може бути призначений громадянин іншої Договірної Сторони, якщо він проживає на території Сторони, де буде здійснюватися опіка або піклування.

Договір між Україною та Румунією про правову допомогу та правові відносини в цивільних справах, який ратифіковано Законом «Про ратифікацію Договору між Україною та Румунією про правову допомогу та правові відносини в цивільних справах» № 2822-IV від 07 вересня 2005 року, містить подібні до Конвенції СНД колізійні прив'язки щодо встановлення та оспорування батьківства; опіки та піклування. Однак на відміну від Конвенції СНД, вказаний Договір щодо правовідносин між батьками та дітьми передбачає застосування законодавства тієї держави, громадянином якої є дитина. В певних випадках може використовуватися і закон місця проживання дитини. На нашу думку, відповідно до цього Договору, вказана прив'язка може застосовуватися за умови

сукупності двох факторів: місця проживання дитини на території іншої держави та наявності законодавства іншої держави, яке є більш сприятливим. При цьому поняття «більш сприятливе законодавство» є досить оціночним та відносним, тому потребує ретельного аналізу усього масиву нормативно-правових актів певної держави. Отже, застосування колізійної прив'язки місця проживання дитини щодо правовідносин між батьками та дітьми на практиці у відносинах між Україною та Румунією є нереальним. Колізійні прив'язки у Договорі щодо усиновлення є «традиційними», зокрема, законодавством передбачається застосування кумуляції колізійних прив'язок держави, громадянами якої є усиновлюваний та усиновлювач, щодо визначення змісту та умов відносно усиновлення, його припинення та визнання усиновлення недійсним передбачається законодавством. Форма усиновлення та визнання усиновлення недійсним визначається законодавством держави, на території якої здійснюється усиновлення.

У Договорі між Україною і Республікою Польща про правову допомогу та правові відносини у цивільних і кримінальних справах, ратифікованим Постановою Верховної Ради України № 3941-ХІІ від 04 лютого 1994 року, передбачені відмінні від названих вище міжнародних договорів колізійні прив'язки. Наприклад, встановлення і оспорування походження дитини від певної особи регулюється законодавством тієї держави, громадянином якої є мати дитини в момент народження дитини, але достатнім є дотримання форми визнання дитини, що передбачена законодавством тієї держави, на території якої визнання має бути або було здійснене. Цікавими є колізійні прив'язки щодо міжнародного усиновлення. Вони відмінні від «традиційних», оскільки у певних випадках потребують застосування законодавства держави, громадянином якої є усиновлювач, що різко відрізняється від колізійних прив'язок, які формулюються на сьогодні у міжнародних договорах. Також цим Договором встановлено, що для усиновлення потрібна, якщо того вимагає законодавство тієї держави, громадянином якої є усиновлюваний, згода усиновлюваного, його законного представника, дозвіл компетентного державного органу, а також застосовуються обмеження щодо усиновлення, пов'язаного зі зміною місця проживання в іншій державі. На відміну від України, Польща ратифікувала Конвенцію про захист дітей та співробітництво в галузі міждержавного усиновлення від 29 травня 1993 року, в якій визначено порядок взаємодії компетентних органів щодо міжнародного усиновлення.

Отже, в залежності від виду правовідносин, які стосуються прав дитини, найбільш поширеними колізійними прив'язками є: закон держави громадянства дитини (національний закон батьків, матері або батька); закон постійного місця проживання дитини; звичайного місця проживання дитини; закон компетентної установи та суду; особистий закон усиновлювача та усиновленого; закон найбільш сприятливого для дитини законодавства.